

**DOBROBIT KONJA U 21. STOLJEĆU KAO ODRAZ
VETERINARSKJE I POLJOPRIVREDNE DJELATNOSTI U
HRVATSKOJ****Đurđica Stubičan****Sažetak**

Stočarstvo kao spona veterinarske djelatnosti i poljoprivrednog gospodarstva kroz stoljeća u Hrvatskoj ima važno mjesto za mnoge generacije ljudi, a tradicija uzgoja konja ima svoje korijene u vremenu naseljavanja prostora Hrvatske. Dobrobit konja kao odraz kulturnog naslijeđa ima vjerodostojne čimbenike iz povijesti kao što su npr. arheološki nalazi kostura i kostiju konja i nekih dijelova opreme za jahača. Zatim, tu se ubrajaju srednjevjekovni pisani dokumenti kao što su statuti gradova i knjige o uzgoju, njezi i liječenju konja, itd. Također, od pamtivijeka pa sve do danas u nekim dijelovima Hrvatske kod ljudi na selu zadržao se izraz "blago" za velike domaće životinje, jer je njihovo posjedovanje značilo bogatstvo zbog veće mogućnosti preživljavanja i boljeg života. Najvažniji doprinos dobrobiti konja jest u tome što su se ljudi našeg prostora kroz stoljeća bavili uzgojem konja jer su voljeli te životinje i jer su im omogućavali bolje životne okolnosti nego što su oni sami imali.

Kroz povijest pa sve do danas sve veterinarske i agronomске najviše školske, znanstvene i stručne institucije s pridruženim zakonodavstvom, etičkim kodeksima i gledištima imaju veliku važnost u ostvarenju dobrobiti konja u Hrvatskoj. Uzevši u razmatranje gledište DAD-IS/FAO institucije u pogledu hrvatskih autohtonih pasmina konja i geografski položaj pojedinih prostora Hrvatske dat je kratak uvid u pasmine konja u Hrvatskoj: krčki poni, međimurski konj, hrvatski hladnokrvnjak, hrvatski posavac i hrvatski lipicanac.

Ključne riječi: dobrobit konja, Hrvatska, krčki poni, hrvatski hladnokrvnjak, međimurski konj, hrvatski posavac, hrvatski lipicanac

Rad je priopćen na znanstvenostručnom skupu iz DDD-a "Zdravo očuvati zdravim u novom tisućljeću", 10-12. 5. 2001, Bizovečke Toplice, Hrvatska.

Đurđica Stubičan, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, Heinzelova 55.

Odgoj i školovanje čovjeka su najbolji način unapređivanja dobrobiti životinja i etičkog pristupa njima, jer mnogi postupci koji štete životinjama proistječu iz neznanja ili nepažnje ljudi.

Durđica Stubičan (1)

Konj - *Equus caballus*- dio je kulture svake napredne društvene zajednice, a za neke od njih i osnovni pojam njihove kulturološke raspoznatljivosti. Tako pojam autohtona pasmina određuje pasminu životinje nastale na određenom tlu i podneblju, koju je sustavnim izborom uzgojio čovjek, tako da je postala dio nacionalnog identiteta određenog područja. Sveukupno naslijeđe hrvatskog naroda, uključivši razvoj stočarstva, koje povezuje veterinarsku struku s poljoprivrednim gospodarstvom obilježeno je postojanjem određenog broja pasmina konja vezanih za prostor Hrvatske. Neke od tih pasmina konja danas više ne postoje u izvornom obliku dok neke nalazimo u njihovim staništima gotovo iste nekadašnjim oblicima čije su osobitosti zabilježene i tako nam mogu dati uvid u razvoj i očuvanje njihovih stočarskih vrijednosti i nastojanja ljudi da unaprijede svoju kulturnu baštinu. Na temelju gledišta Domestic Animal Diversity Information System DAD-IS /FAO (2) dat je kratak uvid u hrvatske autohtone pasmine konja i geografski položaj pojedinih prostora Hrvatske odnosno rasprostranjenosti određenih pasmina konja.

Tradicija našeg čovjeka u uzgoju konja ima korijene u vremenu naseljavanja današnjih prostora Hrvatske na njenom cjelokupnom prostoru. Na različitim mjestima diljem Hrvatske nalazimo uz pisane dokumente i arheološka svjedočanstva koja nam također pokazuju da su ljudi našeg prostora ostvarili najuži odnos s domaćim životinjama i da su gajili posebnu brigu o njima. To se odnosi na arheološke iskopine konja iz eneolitske kulture - bakreno doba - na Vučedolskim nalazištima (3, 4, 5, 6, 7). Zatim, je u okolici Knina nađen predmet-matrica u obliku konja za umnožavanje otisaka iz 7. stoljeća, a iz 8/9 stoljeća na avaro-slavenskom groblju nalazišta Brodski Drenovac nađeni su dijelovi konjaničke opreme: uzengije, žvale, mamuze i kopče. (8, 9).

Statuti srednjovjekovnih gradova uz jadransko more za to razdoblje donose gledišta odnosa ljudi prema domaćim životinjama i navode konja kao vrstu. Tako npr. Statut grada i otoka Korčule iz 1214. spominje konja kao vrstu, a u Statutu grada Dubrovnika iz 1272. konj se kao vrsta ne spominje već samo magarac. Konj se kao vrsta spominje i u Vinodolskom zakoniku iz 1288. godine, u Statutu Bračke komune iz 1305., Lastovskom statutu iz 1310., Statutu grada Splita iz 1312, Statutu grada Trogira 1322. te Poljičkom statutu iz 1440. godine (9, 10). Iz tog podneblja najpoznatija naša srednjovjekovna ljekaruša na talijanskom jeziku iz 1526. je ona pod nazivom "Srednjovjekovne rasprave Jakobela Vitturija Trogiranina o liječenju lovnih ptica i konja". (11, 12).

Program razvoja konjogojstva u Hrvatskoj uvijek je podržavan Zakonom o stočarstvu (13), Zakonom o veterinarstvu (14), Zakonom o dobrobiti životinja (15), Zakonom o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu (16) i Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (17). Zatim, ta se problematika ostvaruje posebnim izvješćima i programima kao što su npr. Izvješće zemaljske gospodarstvene uprave Kraljevine Hrvatske i Slavonije (18), zatim Program razvoja konjogojstva u Hrvatskoj (19, 20), te djelatnostima najviših institucija za tu problematiku u Hrvatskoj: Hrvatskog stočarskog selekcijskog centra, Centra za reprodukciju u stočarstvu Hrvatske, Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskog veterinarskog instituta i Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, te Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku.

S obzirom na klimatska i geografska obilježja Hrvatske na području mediteranske klime, na Kvarnerskim otocima, posebno Krku uzgajao se manji konj tipa tarpan, nizak i žilav tzv. Krčki poni, a korišten je za prijenos tereta i manje poljoprivredne radove (21). Danas nalazimo vrlo mali broj životinja tog tipa, ali se držanje konja proširilo na srednje dalmatinske otoke, posebno Brač, te je i ta pasmina navedena kao hrvatska autohtona (2).

Sjeverni dio Hrvatske, odnosno Međimurje, u konjogojstvenom radu očitovalo se u 19. stoljeću uzgojem poznate pasmine tzv. Međimurskog konja koji je uzgojen u lakšem i težem tipu. Lakši tip uzgojen je križanjem hladnokrvnih noričkih pastuha i mađarskih toplokrvnih arapskih i angloarapskih kobilica, a koristio se kao vučna snaga konjske željeznice. Teži tip uzgojen je križanjem hladnokrvnjaka percherona, ardenskog i belgijanskog pastuha s noričkim kobilama. Koristio se za prijevoz žita ili kao meso. S obzirom na promjenu tehnologija u privredi i poljoprivredi, te prehrambenih navika ljudi danas ga gotovo i nema u prvotnom izgledu, a utjecao je i na povećanje mase posavskog konja. Međimurski konj naveden je kao hrvatska autohtona pasmina (2).

U sjeverozapadnom dijelu, odnosno u Hrvatskom Zagorju, stočarstvo, odnosno uzgoj konja ima dugu tradiciju. Prema "Izvješću o radu Zemaljske gospodarstvene uprave Kraljevine Hrvatske i Slavonje" (18) u Hrvatskom Zagorju nalazimo konje noričkog tipa koji su manji, a za uporabu u gospodarstvu prikladniji. Važnost konja za taj kraj nalazimo u imenu naselja Konjščina iz 11. stoljeća, a udio u radu s konjima u imenu grofova Konjskih. Razvoj stočarstva ponukao je odvijanje stočarskih sajмова, tako da se oni održavaju već godine 1430. u mjestu Batina Donja kod Zlatara (22), a njemu blizu nalazi se srednjovjekovni burg ili kaštel Ščrbinec koji se spominje već 1582. godine (23). Može se pretpostaviti zbog prezimena i djelatnosti da je Juraj Ščrbačić iz tog mjesta, s obzirom da je on 1687. zabilježio kajkavskim jezikom, odnosno dijalektom, ljekarušu "Pjesmarica Jurja Ščrbačića" s

poglavljem Koinszka vrachtva (24). Ostala zabilježena literatura koja se odnosi na uzgoj ždrebadi, držanje, njegu i liječenje životinja (11) govori o nastojanjima ljudi tog kraja da pravilnim postupkom prema životinjama osiguraju njihovu dobrobit. U zapisima Lepoglavskih pavlina (utemeljenih 1400.) spominje se također i uzgoj jahaćih konja (25). Pored ovih pismenih svjedočanstava u Hrvatskom Zagorju od pamtivijeka pa sve do danas u govornom jeziku koristi se riječ blago za velike domaće životinje, jer je posjedovanje životinja zaista bilo blago u pravom smislu riječi, budući da su se životinje koristile kao izvor hrane, za rad i za dobivanje životinjskih produkata koji su ljudima koristili u svakidašnjem životu (9, 26). Ljudi ovog kraja štovali su kao zaštitnike životinja Svetu Notburgu i Svetog Leonarda (26), dok je Sveti Eligije zaštitnik veterinara, stočara i životinja, a Sveti Juraj zaštitnik konja (27). Pored očuvanja zdravlja životinja poseban doprinos dobrobiti životinja očituje se i u njihovom osiguranju, a Središnju zadrugu za osiguranje stoke a koja je djelovala do 1945. godine (28), osnovao je Dragutin Pozajić iz Poznanovca 1918. u Zagrebu.

Pasmina Hrvatski hladnokrvnjak uzgojen je u 19. stoljeću radi potreba u poljoprivredi parenjem domaćih toplokrvnih kobilica s uvezenim hladnokrvnim ždrijepcima. Na području Hrvatske razlikuju se tri tipa toga konja i to podravsko-međimurski, posavski i slavonski tip, koji se međusobno razlikuju tjelesnim formatom i dimenzijama te pojedinim proizvodnim svojstvima. Na oblikovanje tih tipova utjecali su pasminska pripadnost domaćih kobilica i pasminska pripadnost hladnokrvnih ždrijebaca, koji su sudjelovali u stvaranju toga konja (29). Danas je ta pasmina najčešća i najbolje genetski praćena u zapadnom dijelu Hrvatske odnosno Križevačkom području (30, 31). Taj je konj osim proizvodnje za meso (32, 33) i mlijeko (52) dobio, uz poboljšanje pasmine i mogućnost upotrebe u konjičkoj sportskoj rekreaciji. Pasmina je navedena kao autohtona (2).

Prema "Izvješću o radu Zemaljske Gospodarstvene Uprave Kraljevine Hrvatske i Slavonije" (18) u Hrvatskoj i Slavoniji razmatranja o konjima navedena su prema područjima. Tako je i Posavina na poseban način bila određena za razvoj konjogojstva. Potreba stanovnika, uglavnom poljodjeljaca i njihova želja za smirenom, snažnom ali i živahnim životinjom razvila je uzgoj posebne pasmine - posavskog konja - posavca (34). Izvorni tip nastao je uz domaćeg, ilirskog (panonskog) konja koji je bio sličan konju Przewalskoga. Taj konj je oplemenjen arapskim konjem, nonijusom i lipicancem. Služio je za poljske radove i vuču (35), a kasnije mu je masa povećana unosom međimurskog konja i belgijanca jer se počeo uzgajati i za meso. Posavljaci ponovno pažljivim genetičkim odabirom vraćaju tom konju tradicionalan izgled i čuvaju ga kao dio kulturne baštine Posavine. Krajem 1993. utemeljen je Savez

uzgajivača posavskog konja pod nazivom "Hrvatski posavac" (36). Također je naveden kao hrvatska autohtona pasmina (2).

Unapređenje uzgoja konja bila je i ostala glavnom potrebom ljudi koji su vezani uz nacionalnu tradiciju poljoprivredne djelatnosti (37). Poljoprivreda Slavonije nametnula je uzgoj konja za svakodnevnu potrebu, koja je prerasla u uzgoj za razonodu i sport (38) i odrazila se u posjedovanju lijepih konja kao kulturni dokaz slavonske nacionalne pripadnosti. Izvješća o uzgoju arapskih konja datiraju iz 14. stoljeća u Đakovačkoj biskupiji (39) a tek se od 16. stoljeća (1506-Đakovačka) organiziraju ergele, a kasnije u 18. i 19. stoljeću uglavnom u privatnom veleposjedništvu (37, 40). Konjogojstvo u Hrvatskoj i Slavoniji (41) uvijek je imalo brižnike koji su zapisivali i narodne običaje (42, 43), a uz Hrvatskog noniusa (44) najpoznatija hrvatska pasmina konja uzgajana u Slavoniji ostala je lipicanska pasmina (45, 46, 47). U Slavoniji, tj. Đakovu, lipicanci ergele Lipica našli su utočište 1806., a već 1807, vraćeni su u Lipicu, a biskup Josip Juraj Strossmayer osniva lipicansku ergelu u Đakovu 1854. godine, što znači da je Đakovačka ergela od 1506. do 1806. uzgajala arapsku pasminu konja (47). Hrvatska linija lipicanca uzgojena u Terezovcu od 1910. i nadalje (40, 48, 49) prozvana je po pastuhu Tulipan. Lipicanci uzgojeni u Slavoniji uz svoje radne kvalitete (49, 50, 51), desetljećima postižu vrijedne međunarodne nagrade prilikom sportskih natjecanja, a današnje etnološko-turističke priredbe "Đakovački vezovi" dio su promotivne aktivnosti lipicanca. Ratna seoba ergelskih lipicanskih grla iz Lipika i Kutjeva odvijala se početkom 1945. godine (53), a početkom Hrvatskog Domovinskog rata lipicanci u Lipiku doživjeli su tragičnu sudbinu, dok su lipicanci iz Đakova bili privremeno smješteni na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu i zagrebačkoj okolici sve do sigurnih dana za povratak u Đakovo (54). Briga o nastavljanju organiziranog uzgoja lipicanca dobila je podršku dokumentom Uredba o državnoj Ergeli lipicanca (55) i Zakonom o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu (16). Hrvatski lipicanac također je naveden kao hrvatska autohtona pasmina (2).

Nacionalni programi očuvanja i zaštite genetičkih izvora životinja usklađeni su s Konvencijom o biološkoj raznolikosti (56) koja omogućuje da nacionalna bogatstva određene zemlje produžuju tradiciju opstanka za tu zemlju posebnih vrsta i pasmina životinja, odnosno svih živih bića. Eko-etička međunarodna llinija - Eco-Ethics International Union - EEIU (57) omogućuje lakšu međusobnu povezanost u ostvarivanju etičkih odnosa između ljudi i životinja (58, 61) i datih okolnosti neke zemlje, tj. razine profesionalne djelatnosti veterinarske i agronomske struke (13, 14, 15, 16, 17, 55, 56, 57, 58), u ovom radu prema stanju uzgoja konja u Hrvatskoj (59). Zahvalnost za postojanje hrvatskih baštinjenih pasmina ..."nije pokrenuo jedan poticajni

trenutak već trajni osjećaj neuzvrćena duga pokoljenjima anonimnih uzgajatelja"... a isto tako tu zahvalnost dugujemo..."životinjama koje nas nijemo služe iz naraštaja u naraštaj" (Horvath, 1996.). Čovjek, životinje i veterinarska etika u Hrvatskoj (61, 62) imaju svoju stoljećima dugu povijest povezivanja stočarstva i poljoprivrede u smislu da je "pravo na život središnjom odrednicom sveukupnog bioetičkog promišljanja suvremenog čovjeka" (63).

LITERATURA

1. Stubičan, Đurđica (2000.): Veterinarska etika i dobrobit životinja - svrha, korist ili moda? Drugi Hrvatski veterinarski kongres, (Cavtat 10-13 listopada 2000), Zbornik radova, s. 745-751.
2. DAD-IS@fao.org.
3. Jurišić, M. (1989.): Ukopi životinja na Vučedolu. *Opvscyla Archeologica* 14, 17- 31.
4. Babić, K., Snježana Kužir, Z. Hincak, Vesna Đurčević Kantura, D. Mihelić (1997.): Makromorfološko i osteometrijske značajke prsta konja (*Equus sp.L*) iz nalazišta Vučedol (Vukovar, Hrvatska). Šesti kongres biologa Hrvatske, (Opatija, 22-26. September 1997). Zbornik sažetaka priopćenja, p. 158.
5. Babić, K., D. Mihelić, Vesna Đurčević Kantura, T. Trbojević, Snježana Kužir (1999): Estimate of the withers height of horse originated from the end of 8th Century. 26th World veterinary Congress "Mondial Vet 99", (Lyon 23-26.September 1999), Proceedings in CD.
6. Kosanović, Perica (1998.): Taksonomska pripadnost kostiju s arheološkog nalazišta Vučedol - Vinograd Streim (otpadna jama broj 13). Diplomski rad. Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
7. Trbojević, T., M. Stević, M. Šmaljcelj, Snježana Kužir, D. Mihelić, K. Babić (1999): Morphological and osteometrical analysis of horse remains from archeological site otok (Croatia). 26th World Veterinary Congress "Mondial Vet 99" (Lyon 23-26. September 1999), Proceedings in CD.
8. Sinković, M. (1971.): Ilustrirana povijest Hrvata. Stvarnost, Zagreb.
9. Stubičan, Đurđica, Bara Vinković (1999): Contribution to Animal Welfare Through Centuries in Croatia. 26th World Veterinary Congress "Mondial Vet 99" (Lyon 23-26 September 1999), Proceedings in CD.
10. Stubičan, Đurđica (2000.): *Equus asinus-magarac u ozračju njegove dobrobiti i veterinarske etike. Tovari fest 2000. I. Magarijada Okrugli stol "Uzgoj i očuvanje izvornih pasmina magaraca"* (Zagreb, 16. studeni 2000), str.41-46.
11. Grmek, M. D. (1955.): Hrvatska medicinska bibliografija Dio I. Knjige Sv. I: 1470-1875. Zagreb.
12. Grmek, M. D. (1969.): Srednjovjekovne rasprave Jakobela Vitturija Trogirarina o liječenju lovnih ptica i konja. Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
13. Zakon o stočarstvu, NN 70/97.
14. Zakon o veterinarstvu, NN 70/97.
15. Zakon o dobrobiti životinja, NN 19/99.
16. Zakon o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu, NN 29/99.
17. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN 12/01.

18. Izvješće o radu Zemaljske gospodarstvene uprave Kraljevine Hrvatske i Slavonije god.1896.-1905. sa dodatkom za godine 1906. i 1907. (1907.): Nakladom Kraljevskog Hrvatsko Slavonsko Dalmatinske Zemaljske Vlade, Zagreb.
19. Mikulec, K., F. Jardas, Đ. Kamenski (1975.): Dugoročni program razvoja konjogojstva SR Hrvatske, Stočarstvo 29, 73-83.
20. Bosnić, P., D. Perutka, J. Seleš, J. Ljubešić, M. Sukalić (1989.): Program razvoja konjogojstva u SR Hrvatskoj 1987.-2000., Zagreb.
21. Ogrizek, A., F. Hrasnica (1952.): Specijalno stočarstvo I Dio Uzgoj konja. Poljoprivredni nakladni zavod, Zagreb.
22. Szabo, Đ. (1939.): Hrvatsko Zagorje, Spektar, Zagreb.
23. Obad-Šćitaroci, M. (1989.): Perivoji i dvorci Hrvatskog Zagorja. Školska knjiga, Zagreb.
24. Rapić, S. i M. Šlezić (1970.): Veterinarska ljekaruša Jurja Ščrbačića, Veterinarski arhiv 40, 164-167.
25. Šugar, I. (1998.): Prinos pavlina razvitku poljoprivrede i ljekarstva u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na Lepoglavske pavline, Lepoglavski zbornik 1996. Radovi sa znanstvenog skupa Šest stoljeća kulture i umjetnosti u Lepoglavi. Kajakavsko spravišće. Zagreb.
26. Kolesarić, J. (1999.): Sveta Notburga - zaštitnica blaga od bolesti. Veterinarska stanica 30, 103-105.
27. Rapić, S. i B. Miklaušić (1965.): Sveti Eligije - zaštitnik veterinara, stočara i životinja. Vetserum 13, 408-411.
28. Kucel, J. (1973.): Dragutin Pozajić, veterinarski inspektor (U povodu stogodišnjice rođenja). Veterinarska stanica 4, 108-109.
29. Romić, S. (1972.): Kapaciteti rasta i proizvodna svojstva hrvatskog hladnokrvnjaka, Praxis veterinaria 20, 87-100.
30. Šic, R. (1989.) Od zamisli do ostvarenja 40 godina rada Središnjeg zavoda za razmnožavanje i uzgoj domaćih životinja, August Cesarec, Zagreb.
31. Čuklić, D., J. Ljubešić, V. Pintiće, Tatjana Jelen, F. Poljak (1999.): Tjelesne mjere hladnokrvnog konja Križevačkog područja, Stočarstvo 53, 131-137.
32. Repač, S.: Prehrana konjskim mesom (hippophagia) u nas i u svijetu, Praxis Veterinaria 20,159-162.
33. First Lidija-Godek i J. Godek (1998.): Ekonomska opravdanost uzgoja ždrebadi hrvatskog hladnokrvnjaka na obiteljskom gospodarstvu, Agronomski glasnik 60, 301-304.
34. Benčević, Z. (1942.): O konju slavonske Posavine, Veterinarski vjesnik, 18, 2-8.
35. Steinhausz, M. (1943.): Uzgoj konja u Gornjoj Posavini, Gospodarski glasnik 3,117-120.
36. Kovač, M. (1994.): Hrvatski posavac - Autohtoni konj Hrvatske, Poljoprivredni centar Hrvatske - Stočarski selekcijski centar, Zagreb.
37. Vučevac, Vesna (1980.): Prilog povijesti razvoja pojedinih pasmina konja i ergela u Hrvatskoj, Stočarstvo 34, 375 - 382.
38. Stipičić, L. (1980.): Ispitivanje populacije i uzgojnog procesa Đakovačkog lipicanca, Stočarstvo 34, 291 -300.
39. Romić, S. (1972.): Uz 465. obljetnicu Ergele Đakovačke. Agronomski glasnik 34, 645 -652.
40. Ilančić, D. (1975.): Nekadašnje ergele Slavonije i Srijema, Poljoprivredni Institut Osijek. Zagreb.
41. Prohaska, Lj. (1915.): Konjogojstvo u Hrvatskoj i Slavoniji, osobitim obzirom na :: udugarstvo, Veterinarski vjesnik 11, 1-16.

42. Rapić, S. (1960.): Značenje djela Matije Antuna Reljkovića za veterinarsku povijest Hrvata, Veterinarski arhiv 30, 314 - 323.
43. Kadić, M. (1944.): Konjska sprega i pribor, Veterinarski vjestnik 20, 142-148.
44. Steinhausz, M. (1941.). Linije pastuha i rodovi kobila Hrvatskog noniusa, Hrvatsko društvo u Zagrebu, Zagreb.
45. Benčević, Z. (1957.): Lipicanac u jahanju, dresuri i zaprezi. Državna pastuharna Đakovo, Osijek - Đakovo.
46. Ljubešić, J. (1985.): Lipicanac u zemaljskom uzgoju u SR Hrvatskoj s osvrtom na uzgoj u Slavoniji, Veterinarski glasnik 39, 1095-1103.
47. Mandić, I. (1997.): Matična knjiga Lipicanskih konja Ergele Đakovo 1855-1997. Stud Book of Lipizzaners from Đakovo. Poljoprivredni fakultet Osijek, PIK Đakovo, Osijek.
48. Juščak, I. (1999.): Povijest gojidbe Hrvatske lipicanske linije Tulipan, Diplomski rad. Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
49. Baban Mirjana (1996.): Genetska analiza morfoloških i reproduksijskih svojstava populacije lipicanskih konja, Magistarski rad, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
50. Rac, V., A. Pšunder, R. Telebašić (1985.): Prilog poznavanju Lipicanskih konja kao tovarnjaka.
51. Nushol, Z., D. Vincek, I. Mandić (2000.): Ispit radne sposobnosti konja, Stočarstvo 54, 371-387.
52. Ernoić, M., F. Habe, P. Caput (2000.): Mliječnost kobila i mogućnosti uporabe kobiljeg mlijeka, Stočarstvo 54, 295-304.
53. Vučevac Bajt, Vesna, V. Tomašek (1998.): Istina o ratnoj seobi ergelskih lipicanskih grla iz Lipika i Kutjeva početkom 1945. godine, Veterinarski arhiv 58, 181-188.
54. Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, P. Kraljević - urednik (1993.): Stradanja životinja u hrvatskom domovinskom ratu - Animal victims of Croatian Homeland war 1990 -1992 Zagreb.
55. Uredba o Državnoj ergeli lipicanca (1997.): NN 101, 3328-3329.
56. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske (1992.): Konvencija o biološkoj raznolikosti. - The News Magazine of the International Union of Biological Sciences (IUBS), str. 22-39 (25. srpanj).
57. Eco - Ethics International Union, International Ecology Institute, Oldendorf/Luhe, Germany.
58. Hrvatska veterinarska komora (1993.): Kodeks Vetrinarske etike, Zagreb.
1. Kovač, M. (1997.): Stanje uzgoja konja u Hrvatskoj. Stočarstvo 51, 53-65.
60. Horvath, Š. (1996.): Hrvatske baštinjene pasmine, Pokret prijatelja prirode Lijepa Naša, Zagreb.
61. Stubičan, Đurđica (1993.): Čovjek, životinje i etika u Hrvatskoj - Man Animals and Ethics in Croatia. In: Stradanja životinja u Hrvatskom Domovinskom ratu - Animal victims of Croatian Homeland war, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 13-17.
62. Stubičan, Đurđica (1996.): Veterinarska etika u Hrvatskoj, Prvi Hrvatski veterinaraski kongres, (Cavtat 2-5 listopada 1996.), Zbornik radova, s. 391-396.
63. Stubičan, Đurđica (1998.): Dobrobit životinja u ekološkom okruženju homo sapiensa. 3. Znanstvenostručni skup iz DDD-a s međunarodnim sudjelovanjem Zdravo očuvati zdravim, (Zadar, 7-9 svibnja 1998.), Priopćenja, s. 281-285.

HORSE WELFARE IN THE 21ST CENTURY AS A REFLECTION OF VETERINARY AND AGRICULTURAL ACTIVITIES IN CROATIA

Summary

Animal husbandry as a link between veterinary profession and farming centuries has in Croatia very important place for many generations of people living there. Tradition of horse breeding has its roots in the time of settlement of Croatia. Horse welfare as a reflection of cultural inheritance has authentic historical proofs such as archeological findings of horse skeletons and bones, as well as some items of riding equipment. In addition, medieval written documents such as statutes of cities and books on horse breeding, grooming, care and healing have also been included. Furthermore, within living memory in certain parts of Croatia for country people the term "treasure" has been domestic animals, since their possession has meant wealth ensuring survival and better life.

The fact that for centuries people in Croatia have paid special attention to horse breeding is the most important contribution to horse welfare giving them better life opportunities.

Through history all veterinary and agricultural highest educational, professional and research institutions, with related legislation and ethical codexes and statements have had a great significance for horse welfare in Croatia.

Taking into consideration the DAD-IS/FAO statement in regard to Croatian autochthonous breeds of horses and geographical position of certain parts of Croatia a brief insights into breeds of horses such as: Krk Island Pony, Međimurski Horse, Croatian Coldblooded Horse, Croatian Posavian Horse, Croatian Lipitsa Horse is given in the paper.

Key words: horse welfare, Croatia, Krk Island Pony, Međimurski Horse, Croatian Coldblooded Horse, Croatian Posavian Horse, Croatian Lipitsa Horse.

Primljeno: 20. 5. 2001.